

ANDREA EAMES

De roep van de schettervogel

Leesfragment

ORLANDO
uitgevers

PROLOOG

‘Waar is hij?’

‘Hoe moet ik dat nou weten?’

‘Je zei dat je het wist.’

‘Ik zei dat het me een goede plek leek om er een te zoeken.’

De plek aan het eind van de tuin, achter een heuveltje, waar bijna niets groeide, alleen een warrige acacia met witte doorns, en een paar plukjes grijsgroen gras. Uit een oude, roestige kraan druppelde rood water in een zwembad dat omzoomd was met onkruid en bespikkeld met bootsmannetjes – van die insecten met lange, roeispaanvormige poten die met schokkerige passen over het wateroppervlak liepen. Ver weg van menselijke blikken, stil, in de buurt van water. De volmaakte plek voor een *tokoloshe*.

‘Misschien moeten we wel wachten tot het donker wordt.’ Ik plofte neer in het enige rafelige stukje schaduw dat aan de brandende zon was ontsnapt. Het was een bloedhete, gonzende dag vol bijen en vliegen, geurend naar honing en graszaad.

Mijn neef Hennie ging naast me zitten. Hij leek zelf wel een beetje op een tokoloshe: klein, bruin, met een bos wit haar als een uitgebloeide paardenbloem en voeten die nog harder en smeriger waren dan die van mij. We hielden wedstrijdje wie de meeste blauwe plekken, sneeën, blaren en eeltplekken had, en Hennie won vrijwel altijd.

‘Ik ga hier niet de hele dag zitten wachten,’ zei hij.

‘Het is maar een paar uur.’

‘Waar is het eten?’

Ik had vijf enigszins slappe maar nog altijd eetbare mariabis-

cuitjes uit de provisiekast gegapt, plus een zaklantaarn, een plattegrond en een appel voor de tokoloshe. Ik wist niet wat die aten, al had ik het ongemakkelijke gevoel dat het weleens kinderen zou kunnen zijn, maar ik had zo'n idee dat een appel misschien als een goed lokaas of een handige afleidingsmanoeuvre kon dienen.

Mijn kinderjuf Beauty had me al vaak verteld over de tokoloshe die ze eens had gezien toen ze nog een klein meisje was. Op een dag, toen ze naar de pomp liep om water te halen voor de was, zoals ze dat elke dag deed, stond daar een schepsel dat op een kind leek. Toen het zich omdraaide, zag ze dat hij het gezicht had van een heel oude man. Geen ogen, alleen oogkassen, die onder de littekens en de brandplekken zaten, alsof iemand zijn ogen had uitgestoken.

'Ik was heel bang,' zei Beauty. 'Maar ik moest water hebben. Hij stond daar maar naar me te kijken. Ik dacht dat hij misschien wat wilde drinken, maar niet wist hoe hij de pomp moest bedienen. Hij stapte achteruit en liet me wat water in mijn emmer pompen, en toen ik daarmee klaar was, greep hij met zijn apenhanden mijn emmer en nam een slok. En toen rende hij weg.'

Ik had weleens een glimp opgevangen van iets wat een tokoloshe kon zijn, maar nooit van dichtbij genoeg om het zeker te weten. Ik wilde er met eigen ogen eentje zien, en dan vlakbij.

Zodra mijn kat Archie het pakje biscuitjes hoorde kraken, dook hij op vanuit het niets. Ik haalde er een van de mariabiscuitjes uit en verdeelde het zorgvuldig in drieën. Archie slikte zijn stukje in één keer weg. Hennie had het zijne ook al snel weggewerkt. Ik had een speciale manier van eten, waarbij ik net zo lang rondom de rand van het koekje afknabbelde tot het op was, en dus ging dat van mij langer mee. Tegen de tijd dat ik klaar was, hingen mijn twee volgelingen er alweer moedeloos bij.

'Ik wil sap.'

'Ik heb geen sap meegenomen.'

'Ik ga terug naar de keuken.' Hennie stond op.

Ik pakte zijn hand om hem tegen te houden. 'Dat kun je niet doen.'

Archie kuierde naar de keuken en plofte neer op de koele betonnen treden voor de deur. Een geschrokken hagedis schoot van de treden af tegen de muur op.

Hennie leek zich in het onvermijdelijke te schikken. ‘Ook goed. Wat doen we nu?’

Dat wist ik eigenlijk niet. Ik had een vaag plan om met een stok als speer door het kreupelhout te sluipen, maar de enige stokken die er waren zaten onder de doornen, en er was niet echt kreupelhout; alleen een paar plekken bros gras. Gras van het achterbakse soort, dat zijn halmen langs de achterkant van je knieën haalde en rode striemen achterliet.

‘We wachten,’ zei ik gedecideerd. Hennie was er zo te zien niet van onder de indruk.

‘Kunnen we de rest van de biscuitjes opeten?’

Daar dacht ik even over na. ‘Mij best.’

We verdeelden de biscuitjes en aten. Daarna gingen we naar de acacia zitten kijken en zitten luisteren naar het trage *plonk, plonk* van de roestige kraan die water in de plas drupte.

Hennie begon kribbig te worden. Hij stond op. ‘Ik ga naar huis.’

‘Je mag nog niet naar huis. We hebben de tokoloshe nog niet gevonden.’

Maar mijn gezag als ouder nichtje had voor die dag zijn kracht verloren. Hennie struinde weg en ik installeerde me om in mijn eentje te gaan zitten wachten.

De zon stooft de bovenkant van mijn hoofd gaar en maakte dikke pindakaas van mijn speeksel. Nadat er voor mijn gevoel verscheidene uren waren verstreken vroeg ik me af of ik thuis wat sap kon gaan halen. Maar ik had het idee dat ik dan vals speelde, en dus bleef ik zitten en maakte ik een klein rotstuintje van kiezels en twijgjes. En toen bleef ik nog een poosje zitten.

Mama kwam met een vlekkerig schort voor en op teenslippers kijken hoe ik het maakte. Ze hield haar hand boven haar ogen tegen het schelle licht.

Ze had niets over de expeditie gehoord maar was aan mijn spelletjes gewend.

‘Ik kan niet binnenkomen, ik zit te wachten.’

Mama verdween en kwam weer tevoorschijn met een belegde dubbele boterham en een groen plastic kopje vol sap. Ze had ook een hoed meegenomen, die ze stevig op mijn hoofd zette.

‘Hè, mam.’

‘Dat moet. Weet je zeker dat je niet wilt binnenkomen?’

‘Ja.’

‘Vooruit dan maar. Als je die hoed maar niet afzet.’

Ik at mijn middagboterham op. De kraan drupte. Een halsstarige vlieg probeerde op mijn gezicht neer te strijken. Er klauterde een kever over mijn teen. Uiteindelijk werden de schaduwen langer, koelde de lucht af en kwam de eerste mug van die avond in mijn oren dreinen, gevolgd door een onheilspellende stilte toen hij een plekje huid had gevonden waaraan hij zich te goed kon doen. Uit de keuken hoorde ik het gekletter van borden – mama die het avondeten aan het klaarmaken was – en ik zag een silhouet door het keukenraam. Ik snotterde een beetje, omdat ik medelijden met mezelf had. Maar het was een luxueus soort gesnotter, omdat ik heel goed wist dat ik zó naar binnen kon gaan, waar het veilig en gezellig was, als ik dat wilde, maar ik had ervoor gekozen te blijven zitten waar ik zat en mijn missie te voltooien. Dat gaf me een vreemd soort voldaan gevoel.

De zon viel van de hemel en het was donker. Ik klikte mijn zaklantaarn aan, scheen ermee naar de lucht, en vroeg me af of de mensen in de ruimte me konden zien. Het licht maakte een stoffige, bleke kegel van een paar meter, en verdween.

De nacht was luidruchtig in Zimbabwe. Krekels kwetterden in het gras, muggen dreinden als straalvliegtuigen in de verte. Het gras ritselde en knapte. Naarmate de avond donkerder werd, leek het idee om op een tokoloshe te jagen ineens geen spelletje meer. Ik deed mijn zaklantaarn uit en bleef in het donker zitten. Een gevoel dat wel iets weg had van angst maar het toch niet echt was,

verspreidde zich vanuit mijn borstkas langs mijn armen naar omlaag.

In de acacia bewoog iets. Ik proefde metaal in mijn mond. Ik bleef roerloos zitten.

Te laat schoot me de appel te binnen die nog steeds in de tas zat, en die ik voor de tokoloshe had bewaard. Hennie had hem net zo goed kunnen opeten, want ik was volkomen verlamd en kon hem er niet uit halen.

Er verschenen een paar ronde, bleke ogen in de boom en ze keken vol oeroude sluwheid toe. Ik keek strak terug. Ik wist niet wat ik moest doen. Was ik plannen aan het smeden om de tokoloshe te vangen, zoals Poeh en Knorretje een val hadden gezet voor de Lollifant? Dat zat er niet in. De lucht leek wel in te dikken en zich rond die opgluoiende bleekheid te concentreren, en ik wist dat ik een vergissing had begaan, dat je niet naar iets op zoek moest gaan als je het niet wilde vinden.

Ik dwong mezelf mijn ogen neer te slaan, weg van de ogen van de tokoloshe. Ik hoorde een zacht gekwetter en daarna niets meer.

Ik rende naar het huis. Mijn armen en benen voelden aan alsof ze van zacht hout waren, buigzaam en onbetrouwbaar. Ik had nog nooit zoiets opbeurends gezien als het licht in de keuken en de nachtvlinders die eromheen sisten en stierven.

Toen ik snikkend de keuken binnen kwam rennen, vroeg mama of het wel goed met me ging. Ik kon het niet uitleggen.

Later vertelde mama dat ik waarschijnlijk een bushbaby had gezien.

‘Al is dat wel ongebruikelijk,’ zei ze. ‘Je ziet ze hier nooit.’

Ik had weleens eerder bushbaby's op de boerderij gezien. Ze hadden ronde, gele ogen, die uit bomen omlaagknipperden. Maar ik wist wat ik had gezien. En ik wist wat ik de volgende dag onder de boom vond waar ik de tokoloshe had gezien: een klein bundeltje kruiden, een kraaienvaar en een pen van een stekelvarken. Een talisman om kwade geesten te verjagen.

HOOFDSTUK I

Beauty's huid was glad en veelkleurig als het laagje op oud koper. Toen ik een peuter was, zat ik vaak met mijn neus begraven in de zoete, vleesachtige geur van haar oksel, waar die afboog naar haar borst. Nu ik twaalf was, zat ik naast haar, met uitgestrekte benen en mijn rug tegen de door de zon verwarmde muur. De manier waarop een vrouw hoorde te zitten.

Ik hoorde een stroom Shona, een taal die op de lange klinkers bleef hangen. Elke zin werd begroet door een koor van vrouwenstemmen, die hun instemming, milde afschuw of bedaard plezier uitten.

'Eh-eh.'

'O-o.'

Behaaglijke, lome geluiden. Ze hadden zich geïnstalleerd om eens uitgebreid te roddelen. Het meeste van wat ze zeiden begreep ik wel, maar sommige woorden sprongen eruit als felgekleurde kiezels in modderig water. *Amai*: moeder, of een term om respect mee uit te drukken tegenover een oudere vrouw. *Mangwanani*: goede-morgen. *Maiwe*, wat zoiets kon betekenen als: goeie hemel, dat meen je niet, niet te geloven!

De aarde was rood en geblakerd, de zon was vrijwel niet te onderscheiden tegen een withete hemel. Ik staarde naar de grond, die altijd vermaak te bieden had, overdekt met mieren, wormen, *chongololo's* en kevers. Ik zag hoe een stel rode mieren over een neushoornkever heen zwermde die op zijn rug terecht was gekomen en in stomme verbijstering heen en weer schommelde. Beauty stak haar hand uit en kiepte hem op zijn voorkant. Ik voelde me ver-

scheurd tussen blijdschap dat de kever was gered en een vaag gevoel van teleurstelling omdat ik hem nu niet kon zien doodgaan.

De vrouwen zaten rond het kookvuur vette thee te drinken uit emailen bekers.

Af en toe kwam er een man langs de heksenbijeenkomst; of hij nu lang of kort was, dik of dun, altijd droeg hij een overall van dikke, kriebelige stof over een blote borstkas, en meestal had hij geen schoenen aan. Wanneer er een man voorbijkwam, gedroegen de vrouwen zich wat ingetogener; er waren er maar een paar die wat met hem durfden te lachen of hem een opmerking toeriepen. Ik wist dat je zwarte mannen (afgezien van de tuinman en andere mannen die de familie persoonlijk kende) net als onbekende honden moest vrezen, en dus hield ik me stil. Ze wierpen me snelle blikken toe – wie was dat blanke kind dat daar bij de vrouwen zat? Ik was zo blank als maar kon, wist ik, met sproeten en bleke ogen die knipperden en brandden in de zon, en toch voelde ik me niet blank.

Ik vond het heerlijk om bij de vrouwen in de *khaya* te zitten, al vond mama het niet goed dat ik daar al te veel tijd doorbracht.

‘Het is daar smerig,’ zei ze. Ze kreeg gelijk toen ik op een dag ziek thuiskwam nadat ik water uit de pomp had gedronken, en liet me beloven dat ik er nooit meer heen zou gaan. Ik voelde me echter niet schuldig dat ik die belofte had verbroken, want de Elise die stilletjes haar huiswerk zat te maken in het witte huis op de heuvel was heel iemand anders dan de Elise die met de kinderen van de arbeiders speelde, stenen naar duiven gooide en de kippen hielp plukken voor het avondeten.

‘Ga je binnenkort weer naar school?’ vroeg een van de vrouwen in het Engels. Haar haar glom van de olie onder haar *dhuku*, een felgekleurde wirwar van stof die om haar hoofd zat geknoopt.

‘Ze begint volgende week in groep negen,’ zei Beauty, ook in het Engels. ‘Nog één jaar, en dan gaat ze naar de middelbare school.’

Ze lachte naar me. Ik keek weg. Ik wilde nog niet aan de middelbare school denken.

‘O-o.’ De andere vrouw zei iets in het Shona wat ik niet ver- stond.

‘We moeten gaan.’ Beauty stond op met een hoop misbaar van kreten en wegvegen van stof en mieren.

‘Moet het echt?’ vroeg ik.

‘Anders vraagt je amai zich af waar je blijft.’

We liepen de weg op, langs vrouwen die hun baby’s in draagdoe- ken op hun rug droegen. Ronde macadamianootkleurige gezichtjes gluurden over hun schouders.

‘Mangwanani,’ zeiden de vrouwen in het langslopen. Ik stelde me het woord voor als een chongololo, een zwart-gele duizendpoot die zich ontrolde.

De weg over het terrein van de boerderij bestond uit rood stof en bandensporen. Uiteindelijk leidde hij naar de huizen van de be- drijfsleiders, en hutten maakten plaats voor gepleisterde muren en groene gazons. Al het andere gras, en vooral dat in de bush, was zo goudbruin als gebakken brood, maar het gras bij de huizen had brede blaadjes en piepte als je eroverheen liep. Langs de rand van de weg sputterden sproeiers zich in het rond en draaiden sissend weer terug.

Ons huis stond op de top van het *kopje*, vlak tegenover de bush: een prikkerige, droge wirwar van doornen, takken en grassen die krioelde van de zoemende wezentjes die beten. Vanaf dat ik heel klein was, had Beauty me verteld dat het in de bush ook wemelde van de geesten. Je mocht die geesten vooral niet beledigen. Als je dat deed, zorgden ze ervoor dat je voor altijd verdwaalde.

Toen ik klein was, had mijn oom me eens mee uit wandelen genomen in de bush. Hij had een rode lap neergelegd op de plek waar we stonden. ‘We zullen die rode lap zien liggen, en dan weten we waar we zijn begonnen,’ zei hij. Hij schudde een beetje met het kompas, zodat de naald begon te zwaaien. ‘En met het kompas weten we hoe we terug moeten komen.’

We liepen met onze rugzak op onze rug bij de rode lap vandaan. Na een poosje werd ik warm en moe. Je kon nergens zitten. Een

vlieg zoemde om me heen en probeerde op mijn oogbal neer te strijken.

‘Die rotvliegen ook,’ zei oom Pieter. Ik vroeg me af of dat telde als een belediging voor de bush. ‘We gaan maar eens terug.’

We keerden om en volgden het kompas. Na een paar minuten begon oom Pieter zorgelijk te kijken. We konden onmogelijk ver van het huis zijn, maar het viel nergens uit af te leiden – elk deel van de bush zag er precies hetzelfde uit.

Ik vroeg of we verdwaald waren.

‘Nee, nee,’ zei mijn oom.

De geesten waren ondeugend en erg snel beledigd. Ik wist niet hoe ik ze tevreden moest stellen. De bush zag er ineens kwaadaardig uit, en het licht begon weg te ebben. Ik knipperde met mijn ogen en zag door een waas van tranen een scherp gesneden gezicht vanuit een boom knipogen.

‘Ach, daar heb je hem,’ zei oom Pieter. Hij stak zijn hand omhoog en pakte de rode zakdoek van een tak. ‘Hoe is die daar nu terechtgekomen?’

Ik wist wel hoe dat kwam, maar ik zei niets, voor het geval de tokoloshes meeluisterden.

Ik woonde al mijn hele leven op de boerderij, in het huisje boven op het kopje, en ik kende alle leuke manieren om mijn tijd te besteden. Het piepkleine holletje van een mierenleeuw in de rode aarde opsporen, met een twijgje de voetstappen van een mier napaen, en dan zien hoe de mierenleeuw zich in een lawine van stof op het stokje stortte om zich vervolgens teleurgesteld onder de grond terug te trekken. Een kameleon van een blad plukken en hem over je hand laten lopen en zijn geschubde pootjes over je vingers voelen huppen en schrapen alsof ze van klittenband waren. Een halfuur lang een macadamianoot proberen open te breken met een puntige steen op een blok beton. Zwarte kevers vangen en ze in een oude ijsbeker stoppen met wat gras en een dopje water.

‘Wel voorzichtig zijn,’ zei mama altijd.

Ik wist dat we hier niet welkom waren. Veel te veel dingen kon-

den ons doden: slangen, luipaarden, nijlpaarden, hyena's, agressieve olifanten, spinnen. Bij elke stap die we zetten lag dood of pijn op de loer. Zelfs de planten hadden het op ons gemunt. Omdat ik veel op mijn blote voeten liep, kreeg ik harde, korstige voetzolen, die me beschermden tegen acaciadoorns die op de grond op de loer lagen. Elke expeditie buiten de deur ging gepaard met insectenwerende middelen, sunblock, een hoed en zonnebrandlotion, en mama was me voortdurend met van alles en nog wat aan het insmeren, splinters en bijenangels aan het uittrekken en pleisters aan het plakken. Er ging geen dag voorbij zonder een snee of een blauwe plek.

Mijn moeder zag ik alleen 's morgens en 's avonds, en tijdens bepaalde delen van het weekend: Beauty was degene die 's ochtends mijn ontbijt klaarmaakte, Beauty was degene die me elke dag naar school bracht, Beauty stond na de laatste bel bij de poort op me te wachten. Beauty hoorde al mijn verhalen over de onderwijzers en de andere kinderen aan. Beauty plakte pleisters op mijn knieën als ik die had geschaafd en beloofde het niet aan mama te vertellen als ik alweer mijn appel niet had opgegeten.

Beauty was bij ons komen wonen toen mijn vader was overleden, wat gebeurd was in een tijd die ik me niet kon herinneren. Papa had met oom Pieter op de boerderij gewerkt en toen hij stierf, bleven wij daar wonen.

'Zullen we een Penny Cool gaan halen?' vroeg Beauty.

Penny Cools waren buisjes ijs met een smaakje in een plastic zakje. Ik beet het liefst een gat bovenin, drukte ze daarna plat in mijn handen tot het ijs warm werd en een beetje begon te smelten, om daarna de ijsbrij door het gat naar buiten te knijpen.

De dorpswinkel stond vol kleurige spullen: Freddo Frog-repen, witte Milko-chocola, Mazoe-sinaasappelsap, vanillepriklimonade, namaaksigaretten van suiker en voedselkleurstof, echte sigaretten, cola, een verdwaalde kip die met een bezem naar buiten werd gejaagd. De man achter de toonbank had een blauwe overall aan en miste een tand.

'Wil je een wem?' vroeg hij.

‘Een wem?’

‘Een gomwem,’ legde hij uit.

‘O, een wurm,’ zei ik, het woord overdreven uitsprekend. ‘Ja, graag.’

De man nam zo te zien geen aanstoot aan mijn arrogante gedrag. Hij maakte een pot open en trok er een lange, veelkleurige gomveter uit. ‘Daar heb je je wem.’

‘Dank u wel,’ zei ik.

‘Nee, nee.’ De man vormde een kommetje van zijn handen en sloeg ze met een hol *klok klok* tegen elkaar. ‘Je moet *mazvita tatenda* zeggen.’

Ik deed zijn beweging na. ‘Mazvita tatenda.’ Twee woorden die allebei ‘bedankt’ betekenden.

‘Waarom zeg je niet gewoon één woord?’ Dat had ik me al vaak afgevraagd.

‘Omdat je heel erg dankbaar bent voor de gratis wem.’

Toen we thuiskwamen, zat er bezoek op de stoep. Er was altijd bezoek. Chinhoyi was een klein stadje waar iedereen elkaar kende. Er kwamen altijd mensen op me af om me in mijn wang te knijpen of over mijn hoofd te aaien, omdat ze mijn ouders kenden. Ze hadden namen als Hennie en Nicky en Marie, maar ik moest ze allemaal ‘tante’ of ‘oom’ noemen, al waren ze geen familie. De mannen hadden een short en lange kousen aan, net als oom Pieter, en ze hadden behaarde benen. De vrouwen hadden zonnebrillen op hun hoofd geschoven.

Er was altijd wel weer iets nieuws om over te roddelen. Als er mensen op bezoek kwamen, dronken ze gin-tonic in lage glazen en ze klaagden over hun bedienden, die wel altijd leken te stelen of stomme dingen deden.

‘Heb je het al gehoord, van Hendrik?’

‘Ja, zijn huisjongen is er met hun kluisje vandoor gegaan, hè?’

‘Typisch weer zo’n stomme *munt*.’

‘Hij schijnt jaren voor ze te hebben gewerkt. Zo zie je maar weer...’

‘Je kunt ze niet vertrouwen.’ Iemand drukte een sigaret uit. Iedereen was aan het roken en de asbak was overvol.

‘Het is zijn eigen schuld. Had hij ze maar niet in de verleiding moeten brengen.’

‘Ja, nee, hè.’

‘Ja, nee, hè,’ was een omslachtige manier om ‘ja’ of ‘nee’ te zeggen. Bedoelde je ja, dan knikte je en trok je je wenkbrauwen op. Bedoelde je nee, dan zei je dat ‘nee’ harder en schudde je je hoofd.

Iedereen was het erover eens dat Hendrik te aardig was voor zijn bedienden. Als je te aardig en te lief was, werd je opgevreten als een dikke antilope door een krokodil.

‘Die stomme munts. Als wij hier niet gekomen waren, maakten ze elkaar nog steeds af.’

Dat soort dingen zeiden ze voortdurend. Of ze zeiden dat de zwarten dan nog steeds aan zwerflandbouw zouden doen, of dat er geen landbouwgrond zou zijn, en geen water, geen ziekenhuizen, wegen of scholen. Maar dat deed er allemaal niet toe. Je kon het toch niet winnen.

‘Ze zouden verdorie dankbaar moeten zijn.’

Van al dat luisteren naar de volwassenen wist ik dat zwarten net kinderen waren, maar tegelijkertijd ook doortrapt, en dat je ze niet kon vertrouwen. Ik wist dat ze al het werk deden, zoals tassen inpakken bij de supermarkt of bussen besturen. Het waren er een heleboel – net bezige werkmieren die rond gemorst sap op de keukenvloer scharrelen. Volwassenen zeiden dat het moeilijk was om ze uit elkaar te houden tenzij je ze persoonlijk kende. Vrouwen waren altijd ‘meisjes’ en mannen altijd ‘jongens’, ongeacht hoe oud ze waren. Blanke mannen en vrouwen waren ‘Baas’ en ‘Medem’.

De blanken waren om de een of andere reden iets bijzonders. Ze hadden de belangrijke banen; ze hadden mooiere kleren en grotere huizen. Je zag nooit een arme blanke. Ik dacht dat we zeker iets hadden gedaan om al die mooie dingen te verdienen. Dat klonk aannemelijk.

HOOFDSTUK 2

's Ochtends rook Beauty naar vaseline en Sunlight-zeep, en in de loop van de dag begon ze naar vers zweet en kookvuurtjes te ruiken. Ze had me lang geleden een liedje geleerd over vijf groene kikkers, en dat zongen we samen als ze aan de afwas was of zilver poetste op krantenpapier dat op het gazon was uitgespreid.

Vijf groene kikkers

Vijf groene kikkers

(Het woord 'kikkers' moest worden geschreeuwd.)

Waar kunnen ze nou zijn?

Waar kunnen ze nou zijn?

(Daarbij hield je je hand boven je ogen en keek je om je heen.)

Ze verstoppen zich

Ze verstoppen zich

Ze verstoppen zich

Voor de gein!

Beauty leerde me ook tot tien tellen in het Shona. Ik zei de getallen net zo lang tot ik ze zonder nadenken kon opdreunen. '*Poshi piri tatu china shanu tanatu nomwe sere pfumbamwe gumi.*' Jaren later zei ik die woorden nog steeds weleens voor mezelf op om te genieten van hun klank en hoe ze in mijn mond voelden. Ik leerde een vreemde mengeling van Engelse en Shona-woorden waar de landarbeiders erg om moesten lachen als ik bij hen op bezoek was.

Beauty vertelde me over totems. '*Mitupo's* zijn de geesten van dieren die de familie beschermen,' zei ze. Ze was de vloeren aan

het poetsen, waarvan ze altijd een beetje in een bespiegelende stemming raakte. Ik zat met gekruiste benen op een lap, om haar werk niet te bederven met voetafdrukken. ‘Mijn totem is de buffel. Ik ben sterk, net als de buffel.’

‘Betekent dat dat je ook zo dik bent als een buffel?’

Beauty haalde naar me uit met de poetsdoek. ‘Niet zo brutaal!’

‘Wat is mijn dier?’

Beauty ging op haar hurken zitten. ‘Ik weet niet of je er wel een hebt.’

‘Een kat?’

‘Waarom niet?’ Ze klakte met haar tong en ging weer aan het werk. ‘Denk eraan: het brengt ongeluk als je je totemdier doodmaakt.’

‘Ik ga geen kat doodmaken.’ Ik moest denken aan een dode kitten die ik eens op de boerderij had gevonden – een van de wilde katten. Er waren boerderijkatten die in de stallen woonden en nesten vol cyprese katten ter wereld brachten. Deze had het niet overleefd. Toen ik hem vond, was hij al half opgegeten door de maden, en toen ik er met een stokje in poerde, viel zijn lijfje uiteen in zandachtige korrels. Het lijkje fascineerde me ontzettend en ik ging er elke dag naar kijken tot het was verdwenen – weggehaald door een van de landarbeiders of meegenomen door een dier.

‘Maar goed, toch niet vergeten,’ zei Beauty, en ik knikte. Ik had het gevoel dat ik een plechtige belofte aflegde.

In het weekend trok Beauty witte gewaden aan en ging ze naar bijeenkomsten. Ze zei nooit waar ze heen ging, maar ik wist dat het een soort kerk was. Als wij op zondag naar onze kerk reden, zag ik grote groepen mensen in het wit onder bomen staan zingen. Het zag er een stuk spannender uit dan in onze kerk, waar we moesten opstaan, zitten en knielen alsof we een enorm spel ‘Simon Says’ aan het spelen waren. Ik vroeg Beauty of het in haar kerk ook zo ging. Ze tuitte haar lippen.

‘Niet precies zoals in jullie kerk.’

‘Wat doen jullie dan?’

‘We zingen, en we prijzen de Heer.’

‘Waarom?’

‘Omdat we dankbaar zijn.’

‘Waarvoor?’

‘Voor alles.’

Beauty had een kruis om haar hals. Soms vond ik het vreemd dat ze een kruis droeg en tegelijkertijd een talisman bij zich had. Ik vroeg haar ernaar, en Beauty legde uit dat ze weliswaar God en Jezus aanbad, maar dat ze ook moest oppassen voor de geesten en haar voorouders tevreden moest houden. Toen ik dat aan mama vertelde, schudde die glimlachend haar hoofd, maar ze zei niets.

Mama gedroeg zich de laatste tijd vreemd. Ze was van een licht, bloemig parfum dat op de potpourri in onze badkamer leek overgestapt op iets rokerigs. Het was een aangename, maar gevaarlijke geur.

En ze was begonnen ’s avonds te koken. Gewoonlijk bereidde Beauty een van vijf dingen die we door de week aten: gehaktbrood, geroosterde kip, spaghetti Bolognese, worst en stamppot en op die heerlijke vrijdagen *sadza* zo wit en stevig als aardappel-puree met saus, die ik met mijn handen mocht eten.

Maar ineens begon mama curry’s te maken – van die gele, met opgezwollen rozijnen die erin ronddreven.

‘Wat is dat?’ vroeg ik, en ik gaf ze een zetje met mijn vork. De rozijnen begonnen te wiebelen.

‘Kip tikka masala,’ zei mama.

Na het eten gaf ik Archie mijn bord om af te likken, maar die vond het ook al niet lekker.

‘Elise,’ zei mama. Ik keek op. Mama gebruikte mijn naam alleen wanneer ik in de problemen zat; anders was het ‘schat’ of ‘lieverd’, of niets.

‘Ja?’

‘Mis je papa?’

Ik dacht er even over na. Hij was al zo lang dood en ik was zo jong geweest toen hij stierf dat zijn dood eigenlijk alleen maar een

manier was om medeleven op te wekken. Ik voelde me schuldig dat ik niet treuriger was. ‘Nee, niet echt.’

Mama raakte mijn haar aan. ‘Dat dacht ik al,’ zei ze.

Kort daarna ging ik met Beauty naar de *n’anga*, de medicijnman. Iemand in haar familie was erg ziek, en ze dacht dat er een vloek op die persoon rustte. Ik moest zweren dat ik mijn mond zou houden.

‘Waarom is je tante vervloekt?’ vroeg ik hevig geïnteresseerd.

‘Sst.’

‘Heeft ze iets lelijks gedaan?’

‘*Kwete.*’ Nee.

‘Maar waarom spreekt iemand dan...’

‘Sst. Het brengt ongeluk als je over die dingen praat.’

Er kwam een zorgelijke gedachte in me op. ‘Zou ik vervloekt kunnen worden? Als ik hem opzoek?’

‘Dat denk ik niet.’

‘Waarom niet?’

‘Ik denk niet dat onze vervloekingen bij blanken werken.’

‘O.’ Daar dacht ik even over na. ‘En als een blanke nu een vloek over mij uitspreekt?’

‘Blanken hebben niet zulke tovenarij.’

Ik voelde me beledigd. ‘Dat kan anders best.’

‘Nee.’ Gedecideerd. ‘En nu moeten we weg. Mondje dicht, hè?’

Ik liep achter Beauty aan naar een deel van de kraal waar de arbeiders woonden waar ik nog nooit was geweest. Hier waren geen gras en geen bloemen, alleen rode aarde. Mensen stonden voor hun huizen net zo lang te vegen tot alle gras was verdwenen en het een en al rode stoffigheid was. Oom Pieter noemde die mensen Vegers.

‘Je hebt de Roodborstveger,’ zei hij dan, en hij wees door het raampje van de auto naar een man in een rood overhemd. ‘Dat is een schuw en teruggetrokken exemplaar.’

Op dit deel van de boerderij waren meer Vegers dan ik kon tellen. Er waren ook magere honden met uitstekende ribben en om-

laaghangende staart, en *piccanins* met korte broeken en kleurige hemden. Ze keken nieuwsgierig naar mij terwijl ik naast Beauty voortliep.

‘Hello, hello. How are you?’ riepen ze, om op te scheppen met hun Engels. Ik wierp ze een blik toe, vanuit mijn veilige positie als dochter van een Baas, en zei niets.

We passeerden een *shebeen*, een dranklokaal. Er zaten een paar mannen buiten op het randje van de stoep Chibuku Scud te drinken – een zoet bier dat in grote plastic vaten zat. Ik had de tuinman eens overgehaald om me een slokje te laten proeven, en het smaakte naar melkachtige suikermaïs en batterijen.

Vorbij de huizen met hun zinken daken zag ik hutten. De muren waren van leem en de daken van riet.

‘Hier woont de n’anga,’ zei Beauty. Ze zag er zenuwachtig uit. ‘Je moet stil zijn, hoor.’

Ik knikte.

Buiten was op een witgekalkte steen een opschrift in blauwe verf aangebracht. Twee woorden en een getal.

‘Wat staat daar, Beauty?’

Beauty had haar middelbareschooldiploma gehaald en schepte graag op met haar kennis.

‘N’ANGA. MEDICIJNMAN. 122.’

‘Wat betekent dat getal?’

‘Dat is zijn adres.’

Natuurlijk. Ik liep achter Beauty aan, die op de deur van de hut af liep en klopte.

‘Gogogoi.’ Wat *klop klop* betekent.

De n’anga was jonger dan ik had verwacht. Uit de verte had hij er altijd gebogen en bejaard uitgezien, maar van dichtbij was zijn gezicht nauwelijks gerimpeld. Hij had een hoofdtooi van aangevreten veren op, waarvan één veer nogal zwierig boven zijn oor naar buiten stak, en er hing een luipaardvel over zijn schouders. Het stonk nogal en zag er stoffig uit, maar ik wist dat het een teken van grote macht was als iemand een luipaardvel droeg; de

luipaard was een belangrijk dier dat krachtige *muti* voortbracht, en deze luipaard was een oude menseneter geweest die een jongen van drie had gedood. Toen de jagers hem hadden gevangen en gedood, brachten ze hem naar de n'anga, die zijn hart eruit sneed en het in aanwezigheid van het hele dorp had opgegeten. Dat had hem van macht vervuld.

'Kom, kom, kom.' De n'anga sprak heel snel. 'Kom binnen, zus-ter.' Hij zag mij en zei iets in het Shona wat ik niet verstond. Beauty gaf antwoord en begon me naar buiten te duwen om daar op haar te wachten, maar de medicijnman greep me bij mijn arm.

'Nee, nee, ze moet binnenkomen.' Hij grijnsde breed en ontblootte daarbij een gouden tand. Zijn hand voelde droog en schilferig aan, en zijn handpalm was felroze.

Beauty keek zorgelijk, maar ging niet tegen hem in. 'Bij mij in de buurt blijven,' siste ze.

Ik was dolblij. Het was een buitenkansje om de hut van een n'anga van binnen te zien.

Het was er heel schoon. De vloer was aangeveegd en er was een klein gat voor een kookvuur. In een hoek van de kamer lag een keurige stapel botten, waar ik met mijn rug naartoe ging zitten.

'Waarmee kan ik je van dienst zijn?' De medicijnman sprak Engels in plaats van Shona en wierp me met één geel oog een zijdelingse blik toe. Die zat op te scheppen.

Beauty vertelde hem het verhaal over haar tante; dat die plotseling ziek was geworden, voortdurend moest hoesten en vreselijk zweette, en almaar magerder werd.

De n'anga knikte ernstig. 'Ze is inderdaad vervloekt,' zei hij. 'Vanwege iets wat je voorouders hebben gedaan. Maar ik kan haar helpen.'

Hij pakte een handvol stenen en botsplinters op, mompelde iets en gooide ze op de grond. We wachtten terwijl hij er een tijdje naar zat te staren. Daarna kwam hij overeind, hij trok zijn lendendoek recht en liep naar de planken. Hij koos een pot uit waar een oranje poeder in zat. 'Dit moet je haar vermengd met water te drinken

geven,' zei hij. 'Ik zal vanavond en morgenavond ook toverspreuken uitspreken en vragen of de vloek kan worden opgeheven.'

'Dank u wel, n'anga,' zei Beauty vol respect. Ze drukte haar tot een kommetje gekromde handen tegen elkaar – het traditionele gebaar dat een vrouw maakt als ze iets van een man ontvangt. Ik keek toe terwijl ze hem een stapeltje kreukelig papiergeld gaf. Ik zag dat het een hoop geld was.

'En?' zei hij terwijl hij zijn schilferige hand door mijn haar haalde. 'Ben jij wel een braaf meisje?'

'Ja,' zei ik. 'Meneer,' voegde ik eraan toe.

'Mooi zo.' Hij haalde een plastic zakje met bruin poeder van de plank.

'Dit is voor jou.'

'Voor mij?' Ik wierp Beauty een onzekere blik toe.

'Dat moet je drinken. Daar word je groot en sterk van.' Hij stak het Beauty toe, die even aarzelde en het daarna aannam.

'Wat is het?' vroeg ik.

De medicijnman boog voorover tot zijn gezicht maar een paar centimeter van het mijne verwijderd was. Ik voelde zijn speeksel op mijn neus terechtkomen, maar durfde me niet te verroeren. 'Je wordt door tegenslagen achtervolgd,' fluisterde hij. 'Ik zie de ogen van je voorouders achter je, en die hebben het me verteld.'

Mijn ogen waren droog. Het drong tot me door dat ik niet had geknipperd. 'Waarom?' vroeg ik.

Beauty legde haar hand op mijn schouder. 'We moeten weg, n'anga.'

'Er is je iets overkomen,' zei de n'anga, en hij keek me nog steeds strak aan. 'Je bent getekend.'

'Elise.' Beauty keek bezorgd. 'Het is tijd om naar huis te gaan.'

Het leek of de medicijnman langer was geworden, met oogballen die als eigeel in zijn gezicht van donker leer lagen. Hij grijnsde. Het niet-aflatende gezoem van de krekels buiten zaagde en krijste in mijn oren. Ik knipperde met mijn ogen en toen ik ze weer opendeed, leek de kamer lichter geworden en hoorde ik de vo-

gels boven het gezang van de krekels uit.

‘Drink dat poeder maar,’ zei de n’anga. Hij klopte me op mijn hoofd. ‘Daar word je sterk van.’

Beauty trok me aan mijn arm. ‘Kom nou mee.’

Met voor allebei een pakje verlieten we de hut van de n’anga.

‘*Fambai zvakanaka,*’ zei hij toen we wegliepen. Vaarwel. Dat zei je tegen iemand die op reis ging.

‘Mag ik mijn medicijn zelf dragen, Beauty?’ zei ik toen we weg-
liepen.

‘Nee,’ zei ze kortaf.

‘Waarom niet?’

‘Dat heb ik al gezegd: medicijnen voor zwarte mensen werken niet bij blanke mensen.’

‘Maar het is van mij!’

‘Sst.’

‘Hij zei dat ik vervloekt was.’

‘Dat zei hij niet. Hij zei dat hij tegenslagen achter je zag.’

‘Dat is hetzelfde.’ Ik stak mijn hand uit naar het pakje, maar Beauty hield het buiten mijn bereik.

‘De n’anga is oud. Hij weet niet wat hij zegt.’

‘Ook goed.’ Ik stak mijn handen in mijn zakken en trapte tegen een steen. Ik zou Beauty straks wel overhalen het me te geven.

Voordat ik een plan kon bedenken, haalde Beauty echter het pakje poeder tevoorschijn en maakte het open. Ze schudde het leeg. Een fijn bruin waas dwarrelde neer op het rode stof van de weg en was het volgende moment verdwenen.

‘Beauty!’

‘Dit medicijn is niet goed voor blanken,’ zei Beauty. Haar mond stond in een strakke, rechte lijn. ‘Kom mee.’

‘En die kwade geesten dan?’ vroeg ik.

Beauty stak haar hand in de zak van haar uniform en haalde een bundeltje tevoorschijn. Ik zag veren, twijgjes en bladeren die met een stukje touw bijeen waren gebonden. Een talisman.

‘Dit beschermt je tegen tokoloshes. Of *ngozi’s*.’

Ik had nog nooit van ngozi's gehoord.

'Wat zijn dat?'

'Geesten die uit zijn op wraak.' Beauty stak het bundeltje terug in haar zak.

'Mag ik er ook zo eentje?'

'Ik zal er een voor je maken.'

Ik dacht na over het bezoek aan de medicijnman. Hij leek in de verste verte niet op de dokter van de blanken. Dat was een heel oude man met een witte jas aan en een pot met snoepjes op zijn bureau. De blanke dokter geloofde niet in geesten.

'Ze gaan bij bosjes dood,' zei hij, 'en ze geven de geesten de schuld of denken dat ze vervloekt zijn, en dan gaan ze naar die verdomde medicijnman. Terwijl ze alleen maar een pakje condooms nodig hebben.'

Ik had weleens condooms gezien, langs de kant van de weg. Beauty wendde altijd afkeurend mompelend haar hoofd af als we er een zagen.

Ik vroeg Beauty of het al beter ging met haar tante.

'Dat gebeurt vast, als we haar de muti's geven.'

Ik vroeg me een tijdje af wie er beter was: de dokter of de n'anga. In elk geval was de n'anga een stuk interessanter om te bezoeken, maar uiteindelijk besloot ik dat de dokter en de n'anga misschien allebei gelijk hadden. Als ik oorpijn had of een loopneus, maakte de dokter dat weer in orde, maar voor zover ik wist kon hij niets beginnen tegen kwade geesten. En ik wist dat die bestonden. Mama geloofde daar zelfs in.

Toen we thuiskwamen, was mama een en al opwindend.

'Waar bleef je toch, Beauty? Het is al laat.'

'Sorry, Medem.'

'Laat maar, het geeft niet. Kom mee, Elise.' Ze dreef me haastig het bad in en in de schone kleren.

'Waar gaan we heen?'

'Op bezoek bij een vriend.'

‘Wie?’

‘Gewoon iemand die ik aan je wil voorstellen.’

Mama reed naar een boerderij in de buurt. Ik was er nog nooit geweest, maar ik wist dat hij van een van de vrienden van oom Pieter was. Hennie ging er weleens heen om op duiven te schieten.

‘Waar gaan we heen?’

‘Dat heb ik toch al gezegd? We zijn er bijna.’

‘Waarom vertel je het me niet?’

‘Het is een verrassing.’ Mama keerde zich glimlachend naar me toe. ‘Even geduld.’

Ik zakte onderuit op mijn stoel en keek toe hoe de hemel verkleurde.

‘We zijn er.’ Mama parkeerde de auto voor een huis. Op de stoep stond een man te wachten.

‘Wie is dat?’

‘Steve,’ zei mama. ‘Een van de bedrijfsleiders van de boerderij. Kom mee.’

We stapten uit en de man kwam op ons af lopen. Ik herkende hem – hij was weleens bij ons thuis geweest. Hij was blond en lang, de huid van zijn gezicht was rood, en net als alle mannen had hij een baard.

‘Dit is Steve,’ zei mama.

Ik had nog nooit een volwassene bij zijn voornaam genoemd. Iedereen was meneer en mevrouw dit of tante en oom dat. Ik besloot hem helemaal niets te noemen. ‘Hallo.’

‘Hallo, Elise,’ zei hij. Hij had een zwaar accent, met afgebeten, vlakke klinkers. Hij stak zijn hand uit en die schudde ik.

‘Kom binnen.’

Zijn huis was klein en bruin, met bruine meubels en bruine gordijnen en zwart-witfoto’s aan de muur.

‘Zo,’ zei Steve. ‘Elise.’

Ik ging zitten.

‘Hoe gaat het op school?’

Het dienstmeisje bracht thee binnen. Ik hield de mijne tussen

mijn handen geklemd. ‘Goed,’ zei ik. Ik zag dat mama me een kwade blik toewierp en voegde er ‘bedankt’ aan toe.

‘Heb je al plannen voor de middelbare school?’

Waarom vroegen volwassenen daar toch altijd naar? School was iets wat ik zes uur lang doorstond, voordat ik weer ontsnapte naar de boerderij en naar Beauty. Ik wist dat ik het jaar daarna misschien naar kostschool moest, maar ik probeerde er niet aan te denken.

‘Niet echt,’ zei ik. Ik slikte een slok thee door. Hij was erg heet en te zoet. Mama en Steve zaten een tijdje te praten. Intussen liet ik mijn gedachten de vrije loop terwijl ik toekeek hoe mama haar hand op de arm van Steve legde als ze lachte.

Boven de televisie hing een kop: een kleine antilope met grote ogen. ‘Wat is dat?’ onderbrak ik hen.

Mama zuchtte, maar Steve boog naar voren. ‘Een blauwe duiker.’

De duiker keek met een smeltende blik in zijn glazen ogen.

‘Heb jij die gedood?’

‘Nee, die heb ik van een kerel gekregen toen ik op een wildboerderij werkte,’ zei hij.

Ik raakte de kop van de duiker aan. Ik had gedacht dat zijn vacht zacht zou zijn, maar hij was net zo stekelig en hard als de borstel waarmee Beauty de vloeren schrobde.

‘Niet...’ zei Steve, maar mama suste hem. Ik trok mijn hand terug. ‘Neem me niet kwalijk.’

We dronken onze thee. Mama en Steve zaten vlak bij elkaar. Hun armen lagen naast elkaar op de bank, zonder elkaar echt aan te raken.

‘Misschien komt Steve nu vaker bij ons op bezoek,’ zei mama.

Steve en zij zaten allebei naar me te staren terwijl ik dronk. Dat maakte het lastig om te slikken.

‘Oké,’ zei ik, en ik zag dat ze een blik wisselden. De blauwe duiker aan de muur keek me treurig aan, alsof hij een geheim kende waar ik nog achter moest komen.

HOOFDSTUK 3

Dit gebeurde er toen we op een dag een slang vonden in de tuin.

Ik was met Archie bij de composthoop aan het spelen, toen ik ineens bladeren en gras zag wegglippen en bewegen, alsof iemand de tuinslang verlegde, maar de tuinslang was nergens te bekenen. ‘Slang!’ riep ik, en mama kwam meteen aanrennen om mij bij mijn arm en Archie bij zijn nekvel te grijpen. Maxwell de tuinman kwam met een grote schop aanzetten. Binnen, achter de grote openslaande deuren, hield mama haar armen om me heen terwijl we toekeken hoe de tuinman met zijn schop in de hand om de slang heen cirkelde. Even was er een snelle beweging. Maxwell schoot naar voren en ramde de metalen rand in de grond. Daarop kwam de slang omhoog, helemaal tot Maxwells middel. Waar zijn kop had gezeten, zat nu alleen nog een rood gat omringd met wit. Daar bleef hij even hangen en vervolgens viel hij op de grond.

Als je over slangen droomde, betekende dat dat er tegenspoed op komst was, zei Beauty. Die nacht zag ik slangen zo groot als gebouwen, en ik rende ertussendoor om iets aan de overkant te bereiken. Ik vertelde Beauty niet wat ik had gedroomd, uit angst voor wat ze zou zeggen.

De dag nadat de slang was gedood, reden we naar de boerderij van oom Pieter, over een lange, ongeplaveide weg waardoor de auto voortdurend van zijn ene op zijn andere wiel sprong. Af en toe mocht ik achter op het *bakkie* zitten om naar het spoor van zand te kijken dat door de wielen werd opgeworpen. Maar meestal moest ik binnen zitten, om te voorkomen dat mijn kleren stof-

fig werden. Als het erg warm was, bleven mijn benen aan de leren zittingen plakken en voelden ze aan als rauw kippenvlees dat langzaam gaarstooft. We konden de raampjes niet omlaag draaien vanwege het zand en het ongedierte, en het bakkie had geen airco.

Maar die dag mocht ik in de laadbak zitten. Ik keek naar de groepjes landarbeiders die over de weg liepen. Ze hadden middenop gelopen, maar gingen vriendelijk lachend en roepend naar de kant als het bakkie hen inhaalde.

Hennie en ik hadden een spel uitgevonden dat ‘Zoet en Zuur’ heette, en dat we speelden als we in de laadbak zaten; we zwaaiden naar iemand en als die terugzwaaide, was hij zoet, en deed hij het niet, dan was hij zuur. Nu zwaaide ik naar een knecht, en die begon grijnzend achter het bakkie aan te rennen, tot hij het niet meer bijhield.

De hoeve lag aan het eind van een lange oprijlaan met aan weerszijden dunne, fluisterende gombomen met een geur zo scherp als van een medicijn. Aan de andere kant van de oprit was een rij lange, lage kippenhokken. Ze roken naar veren en schimmel, en het was er een hels kabaal.

Het huis lag aan het eind van de oprijlaan, achter hoge hekken, die gesloten werden gehouden vanwege de honden. Er waren drie honden; twee grote en een kleine. Phineas kwam naar de poort gerend toen we arriveerden, en zwaaide grijnzend toen we erdoorheen reden, om daarna achter de honden aan te rennen, die altijd ontsnapten als de poort werd geopend.

Tante Mary stond in de deuropening te wachten.

‘De vermoeide reizigers,’ zei ze. Dat zei ze altijd als we aankwamen, al woonden we aan het eind van de weg. Tante Mary maakte over alles grapjes, zelfs over Phineas. Hij was de tuinknecht en stal voortdurend van de boerderij. Ze noemde hem de Trinepon-man. Trinepon was iets plakkerigs dat oom Pieter gebruikte om dingen in zijn werkplaats te repareren, en de handen van Phineas waren zo plakkerig dat er dingen aan bleven plakken en niet meer loslieten – dingen als gereedschap, kleingeld en etenswaren.